

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1 2 Ral.
Al estranger, tres mesos. 9 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol. 1 »		Passant de 10 ratllas á preus convencionalis.

SUMARI.

Usatges de Barcelona (Continuació): per Joaquim Botet y Sisó.—Carta literaria per Joaquim Riera y Bertran.—¡Era un àngel! (Poesia): per Marian Franquesa.—La llibertat de testar y la institució d'hereu segons les lleys catalanes: per Agustí Trilla.—Ullada artística à Girona: per A. Gelabert.—Les llàgrimes del àngel (Poesia): per Teodoro Baró.—Un drama sacro del segle XIV.—Traducció de Victor Hugo (Poesia): per Joseph Roca y Roca.—Aclaració al premi de la Jòve Catalunya.—Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.—Novas.—Reclams.

LOS USATGES DE BARCELONA.

ESTUDIS HISTÓRICHS Y CRÍTICHS DE LA PRIMERA COMPIACIÓ DE LLEYS CATALANAS.

(Continuació.)

No ficsan los historiadors ab certitut la data en que's feu est còdich: de ficsarlo quasi tots à l'any 1068 s'es originat, que 'N Diago, En Mariana y altres, confonguent l'aplech de prohoms y magnats que's tingué per ex objecte à Barcelona en la cort comtal, ab lo concili que's celebrava lo mateix any, com havém indicat, à Girona, asseguren que fou fet en est concili y per instancies del cardenal N' Huc Blanch. Contra esta opinió s'esclaman quasi tots los autors catalans, oposantli rahons de tanta forsa com las següents: «lo mateix silenci é integritat de las actas del sobredit concili de Girona, persuadexen que en ell no fou feta la compilació dels usatges de Barcelona sots l'autoritat y presidència del cardenal llegat N' Huc Blanch...., ans bè en diferent temps y lloc;» (1) lo no trovarse en los usatges la firma, ni fersen menció al expressar las personas que en sa formació intervengueren, del Cardenal, ni cap altre prelat, de manera que's historiadors asseguran que's feren ab sola intervenció del bras civil, «mes que à dit concili, com havem vist, assistiren los Bisbes, Abats, Prínceps y magnats de la Terra y Senyoria del Comte de Barcelona, y à las Corts y establiment de las lleys y usatges, *laude et consilio bonorum hominum*, los homes de pro ó prohoms; ab qual consell, vot y parer s'establiren dits usatges, sens que fassan menció de Bisbes, ni altre cap persona eclesiàstica.» (2) Contra

dir sembla, empero, exa opinió la descripció minuciosa que's fa dels assistents à la Cort per est objecte, en la cronología dels comtes de Barcelona, anteposada à las diferentes compilacions de las lleys del Principat, al parlar de 'N Berenguer I, ço es: «é per mes divulgar y ennoblit la sua bona fama convocà *corts generals* en la ciutat de Barcelona, en las quals ab intervenció y consells dels Bisbes, Prelats y altres eclesiàstichs, barons, nobles, cavallers, ciutadans y homes de vilas, ell y dita Almodis, muller sua, estableiren molts y saludables leys, que vuy son nomennadas *Usatges de Barcelona*.» (1) Pero tinguent en compte qu' estas cronologías son de l' època de la primera de las recopilacions, en quin temps abassistencia de tots los dessús dits las Corts se celebravan; qu'en temps de la compilació dels *Usatges* no's conexian, quant menys estaven organisadas las Corts catalanas ab sos tres brassos, reyal, militar y eclesiàstich,—no's trobarà estrany que, atesa l' importància de l' objecte, se cregué que fou feta en Corts la compilació, y que's stiguieren estas representadas, com havien costum de veure, per los tres estaments. Aytals rahons, juntadas à l' universal opinió dels historiadors catalans qu' han escrit ab posterioritat, persuadexen de que dita compilació fou feta à Barcelona, sens cap intervenció eclesiàstica. Per aquest motiu s'anomenaren *Usatges de Barcelona* y no per esser fets pera sola exa ciutat, com volen alguns, puix encara que no sols los Comtes interveninguessen en sa formació, à tots obligavan, y si algun, com lo d' Empurias, protestà, segons assegura 'N Vives (2), exa protesta prova que 'l devia comprender, dat qu' estos Comtes no es estrany protestassen car no's volian reconixer feudataris dels de Barcelona en esta com en cap altra ocasió, al menys per són comtat d' Empurias. (3)

Equivocadament també 'N Zurita y altres autors pretenen que, ab la publicació dels *Usatges*, quedaren abolidas las lleys góthicas, puix ho foren sols las que's convertiren ab inútils per esser contrarias à las novas lleys ó per ellas corregidas; més no totas las altres que formaren per endavant lo dret supletori. D'axó no'n deu cabra cap dupte, per manarho

(1) Const. de Cataluña, Genealogías, Ramon Berenguer I.

(2) Traducción del Derecho catalán, tom. IV, pág. 194.

(3) Pujades, «Crónica de Cataluña», tom. VI, pág. 65.

(1) Bofarull, «Los Condes vindicados», tom. II, pág. 101 y següents.

(2) Pujades, «Crónica de Cataluña», lib. XV, cap. 33.

clarament axis l' Usatge *Juditiae curiae*, «..... é perçò las cosas fetas, é à fer constituhiren los dits Princeps, que sien jutjadas segons l' usatge, é aqui hont no bastaran los usatges, torna hom à las leys, é al arbitre del Príncep, é à son juny de Cort» (1); y per lo que al parlarne diu 'N Bofarull: «no derogaren las lleys góthicas; puig sobre no esser los Usatges un códich complet, general y capaç pera deixar inservible y fer supérflua la legislació anterior, no's pot negar que fou observat lo *Fuero Juzgo*, en la part no reformada, fins molt après l' unió de Catalunya al reyalme d' Aragó, y ho adveran diferentas auténticas escripturas otorgadas pels comtes en los setgles XI y XII.» (2) Del mateix parer son per fi, En Pujades, En Feliu de la Penya y altres.

Totas las questions fins aquí tractadas resumex elegant y concisament 'N Ortiz de la Vega, ab estas paraulas: «lo códich dels Usatges fou compilat y sancionat no à Girona, sino à Barcelona; no precisament en l' any 1068, sino després de madurat eczámén que tal volta durá fins l' any 1071; no per inspiració de cap cardenal llegat, sino per rahons de communal convivència; no en cap iglesia, sino en un palau reunidas Corts (3) solsment civils; no per' abolir las lleys góthicas que mester no havian derogació ni eran citadas més que per obviar dificultats jurídiques en ràrissims casos, sinó pera dar forsa de ley y autoritat de tal à lo que la costum-*usualia*, com diuen los mateixos Usatges—habia ja introduxit.» (4)

Aplegats, donchs, los magnats en lo palau del Comte de Barcelona, tractaren d' acorrer à la necessitat de novas lleys que havia Catalunya; y, encara que diga 'N Pujades que, «pera ferlas, considerant què l' avenirse y concordar en un sol vot ó parer molts persones, es tot sovint dificultosa cosa, los Comtes y demés persones allí congregadas hagueren à bè triar y nombrar de entre ells un cert nombre de personas eruditas y conexedoras, que ab tot repòs, mirassen y detengudament establissem aquellas lleys y usatges y, fets y establerts, los hi presentassen à sa aprovació...» (5); lo cert es, qu' est autor confon las persones, mercé à qual concurs referen los Usatges, ab sòs vers autors; car d' estos res ne sabem—puix no es probable fossen fets pel mateix Ramon Berenguer I—y sols conexém aquellas per la relació qu'en fa l' Usatge *Hæc sunt usualia*, sens qu' est, ni cap altre digan esser estos sosautors. Segons lo citat usatge, lloaren y aprobaron la compilació los segunts: «En Pons, Vescomte de Girona, En Ramon, Vescomte de Cardona, N' Huladart, Vescomte de Barcelona, En Gombau de Besora, En Miró Gilabert, N' Alemany, de Cervelló, En Bernat Amat de Claramunt, En Ramon de Moncada, N' Amat Enéas, En Guillem Bernat de Queralt, N' Arnau Miró de Tost, N' Huic Dalmau, de Cervera, N' Arnau Miró, de Sancmartí, En Guillem Dapifer, En Jofre Bastó, En Renart Guillem, En Gi-

labert Guitart, 'N Omert de Sesajudes, En Guillem Marc y En Guillem Borrell, jutge.» (1)

Cent setanta quatre son las lleys qu' en las compilacions catalanas portan lo nom d' *Usatges*, però no eran tants los fets, en los temps de que parlám. pèl Comte Ramon Berenguer vell. Algunas lleys qu' eran dos ó més usatges, ne forman un sol en estas compilacions y altres, que son posats com dos ó tres usatges diferents, eran sòls distints parrafos d' un mateix usatge. Ademés una constitució de Jaume I mana que sia posat en lo llibre de las costums ó usatges lo que en ella se disposa; la qual mostra qu' algunas de las lleys qu' anavan promulgant los reys de Aragó prenian aquell nom y à dit códich eran afegidias. D' est modo facilment s' esplica que sian los autors de diferent parer, al parlar del nombre de disposicions ó lleys que formavan esta compilació. La costum d' anyadir al llibre dels usatges algunas de las disposicions que donavan los reys d' Aragó durá, segons En Vives (2), fins l' any 1283: fins llavors, sols algunas lleys no s' hi posaren y eran anomenades «Constitucions», mès de aquell any endavant, prengueren las lleys molt diferents noms, empero cap d' elles nomenat «usatge».

No ns ocuparem dels anyadits ó posteriors, que son, en opinió del avans dit Vives y altres, indicant-los com es acostumat, per las primeras paraulas, los segunts: los dos últims, *Aquesta es la treua y La treua de nostre Senyor*, atribuits lo primer al Comte Ramon Berenguer III, y l' altre al mateix ó al Comte Ramon Berenguer IV; *Quoniam ex conquestione* (lo primer) y *Cum temporibus*, atribuïts al rey 'N Anfós I; *Quoniam ex conquestione* (lo segon), *Præcipimus* (lo segon), *Vidua, si quis vel testamentum, si quis baiuliam, si senior, si quis acceperit, Castrum, Cum in contentione, Quicumque violenter, qui aliena, Omnes causæ: Nemine liceat, Statuimus quod aliquis clericus, Si quis inscio, Si quis alienum ortum, si quis occiderit columdos, si quis per pecuniam, si quis falsum, Nullus homo, Homicidæ, Opportet, Pater contra filium, Affirmantis y Si quis in aliena, atribuïts al rey En Jaume I; *Solidus aureus y Hæc est forma*, sens atribució determinada. (3)*

No haventse comeusat à escriure en romanç fins à mitjans del setgle XIII (4), resulta clar qu' esta *colecció* fou escrita en llatí. La mès antiga traducció de que s' té notícia es la que ecxistia à la biblioteca del rey En Martí, segons de són inventari consta (5), però seria esta una traducció privada, quan las Corts, reunidas en 1413, dirigiren la següent petició al rey En Ferran I, pera que manás traduhiros: «Com los Usatges, Constitucions de Catalunya, é capitols de cort sien estat ordenats en Latí, é perçò las personas legas han ignorantia d' aquellas, é fàcilment fan, é venen, é poden venir contra aquells, de qués suscitan questions, é plets en gran dan de la cosa pública, é dels singulars de aquella, perçò la present cort suplica molt humiliment à vos Senyor, que los dits Usatges, Constitucions, é capitols sien tornats de La-

(1) Const. de Cataluña, tit. XIII, lib. I, vol. 1.º

(2) Bofarull, «Condes vindicados», tom. II, pág. 101 y sig.

(3) Recordis lo que ara havem dit sobre la ecxistència de las Corts, en dita època; y entenguix que sòls per analogia pot darse ex nom à l' aplech de magnats y prohoms que tingue lloc en lo palau del Comte.

(4) Historia d' Espanya, tom. IV, pág. 212.

(5) Pujades, «Crónica de Catalunya», lib. XV caps. 33 y 34.

(1) Const. de Catalunya, tit. XV, lib. VIII, vol. 1.º

(2) Traducción del Derecho catalán, tom. I, pág. 52.

(3) Diccionario de autores catalanes, pág. 692 y sig.

(4) Capmany, Costumbres marítimas.

(5) Diccionario de autores catalanes, pág. 717.

ti en Romanç, é aquells é aquellas, sient reglats é posats sots degudas materias é titols...., é sobre las ditas cosas faedoras, espaxadoras, sien eletas dos personas bonas, aptas, é sufficients per vos Senyor ab consentiment de la dita Cort, la qual per manament vostre continuament entengan en lo dit fet, per espaxament de aquell, é que los dits Usatges, Constitucions, é capítols de Cort axi arromancats, hajen aquella efficacia, força, é virtut, é se hajen à practicar segons que per vos Senyor ab voluntat, é consentiment de la Cort serà acordat, é ordenat....» (1) En sa virtut, aquell rey maná fer la traducció, encomanantla á 'N Jaume Callís, á 'N Bonnat de Pere y á 'N Narcís de S. Dionís. (2)

L' estima qu' han tingut á Catalunya los *Usatges* la demostran l' haver regit durant molt temps, y l' estar encara algun d' ells en observancia; una pragmática de Jaume I, en que s' mana que no sia permés als advocats allegar altres lleys, sempre y quan se poden aliegar consuetuts y *Usatges*. (3); y una lley de Ferrant I, que mana sien observats en tot lo Principat, (ja havém dit qu' en alguns punts no habian sigut admesos), tots los no derogats. Per fi, forman part de las dues compilacions que s' han fetas de las lleys catalanas, si bé están alguns en lo volúm tercer que conté las lleys esmenadas ó supérfluas.

Ara nos manca sóls, per' acabar ab tot quant á la part històrica d' est códich se referex, donar noticia de sòs principals comentadors. Son estos, per lo possible crde cronològich: En Pere Albert, Arnaldo de Moraria y Guillem Puig, Jaume Calvet, Pere Despens, Ramon Vinader, Ramon de Aréa, Pere Terré, Bertran de Seva, Guillem Preposit, Berenguer de Montravá, Narcís de S. Dionís, Jaume Marquilles, Guillem Domenech, Jaume Callís, Guillem de Vallseca, Tomás Miéres, y los Jaumes Cardona, Morell y Mateu, Ramon Ballester, Joan Pere Fontanella, y molts d' altres, de los quals es lo més modern lo conegut jurisconsult, traductor del dret català, En Pere Nolasco Vives. (4)

(Seguirá.)

CARTA LITERARIA

A MON CORAL AMICH

PERE NANOT Y RENART.

Amich benvolgut: si en la prosa catalana cal omplir, entr' altres, lo buyt que vaig indicar á nostre comú amich Francesch, en lo número primer de la RENAXENSA, no dexa d' esser apremiosa la necessitat de que la poética de la Terra quedí també complerta y atapahida.

Pensa un instant: ¿no 'n trobas un de notable?— Indubtablement.

Entre 'ls actius conreadors de nostra gaya ciencia

(1) Const. de Cataluña, vol. 3.º, pág. 1.

(2) Diccionario de autores catalanes, pág. 691.

(3) Const. de Cataluña, tit. VIII, llib. I, vol. 3.

(4) Segons En Vives y el Diccion. de autores catalanes.

no hi ha qui 's recordi de Juvenal, de Boileau, de Jovellanos ni de Jordi Pitillas.

Encara que poch temps ha dos fills de Catalunya, los entesos y reputats catedràtics Srs. Coll y Vehí y Rubió y Ors donaren á l' estampa llurs disertacions sobre la Sátira (1), esta mena de composició no ha mostrat senyals de vida entre 'ls moderns trovadors catalans.

¿Será perqué—valentme dèl gràfich rahanor d' un dels sobredits catalanistas,—cap de nostres poetas s' adona de l' antagonisme entre lo ideal y lo real, entre 'ls supremis principis de la rahó y dels fets? ¿Será que, una volta contemplada la veritat moral, aptes pera sentir y espressar sas divinals armonías, cap de nostres poetas compren la societat en que viu ab sas preocupacions, erradas y crims? ¿O será que, comprendent dit antagonisme entre lo imperfet ecxistent y lo menys imperfet realisable, llur seny no sab resoldre l' antagonisme, destruhint l' obstacle que dega esser destruït?

No: precisament la reviscolansa de la llengua ha tingut lloch en plena ó casi plena claretat literaria, y encara que l' esclat de l' entusiassme moga més á fer nos abrassadas que á bescantarnos taras y mesquines, debém desitjar se digan mortificadoras veritats, si axis convé. Y ab bona fé, convé; que no hi ha res que produxesca y escampi més descrédit que la propia, sistemática y eccesiva lloansa de cosas y personas. Francament, la figura d' aquell Narcís que 's prendá de sí mateix sempre m' ha semblada ridícula, ridiculíssima y, per tant, indigna d' esser plagiada per una literatura com cal.

Altrement, la sàtira no déu concretarse á mal parlar y bromear, que no es sa misió tan estreta sino ben espayosa en nostres temps en que la vida social s' estereotipa per molts y molt visibles endrets ab sas generals ó particulars lletjesas.

Axó sentat, sens' endinzarme en ulteriors disertacions teòriques, pels noms qu' ans sò apuntats ja haurás previst no penso esmentarte la falla d' escriptors satírichs catalans—puig dirho fóra injusticia y ocúpamén temeraria inopportunitat—sinó de la carestia de sàtiras, en son sentit estricte. (2)

A pretendre lo primer, ocuparme deuria detinguadament, prescindint dels contemporans, dels inspirats poetas de nostra ERA D' OR. (setgle XV) En Roig, En Farrer, En Cerverí y altres y altres, qu' encara que, segons fa notar Camboliu, no sian un eccés escrupulosos en certes paratges de llurs obras, y tingan la estremada mania d' época d' havérselas contra las dónas, posan moralment, en mes bon lloch á l' àtica musa catalana, que á la provençal lo sirventés. (3)

(1) «LA SÁTIRA PROVENZAL.—Discurso leido al claustro de la Universidad central, por D. José Coll y Vehí.—Madrid. Imprenta de Rivadeneira.—1861.»

«APUNTES PARA UNA HISTORIA DE LA SÁTIRA.—Discursos leídos en el Ateneo Catalán, por D. Joaquín Rubió y Ors.—Barcelona. Imprenta de Magíñá y Subirana. 1868.»

(2) Fins a cert punt l' epistola moral pot esser considerada com a sàtira. Certas epistles morals—la del célebre Rioja, per exemple—venen á esser composicions satíricas en forma patètica ó sentimental, pero de tots modos tenen un caràcter massa subjectiu, massa individual pera no formar una especie dins del gènere. Ademés, d' epistola ja se n' ha publicada alguna y darrerament hem sabut que dos inspirats joves n' han escritas dues que bé podrán competir ab les millors d' En Pere Serafí.

(3) Lo sirventés es la composició satírica entre 'ls pro-

Tu sabs, empero, qu' en las darrerías de l' interrompuda nissaga de grans poetas, à semblansa de l' agonitzant qu' à las portas de la mort se rebifa ab soportat esfors de vida, apareix de companya ab En Serafí y En Pujol lo famós Vicens Garcia, lo conegudissim Rector de Vallfogona; (1) ingeni qual popularitat es tan de celebrar per molts conceptes, com de neguitejar y entristar per molts d' altres; ingeni del que's pot dir gran bé, fentli justicia, com molt y molt greu mal, sens insultar ni sòls ofendre sa memoria. —Vicens Garcia!.. Si'l temps hagués sigut altre pera semblant poeta, ó si l' poeta fos estat altre pera semblant temps, avuy no hauriam de cercar bonas sàtiras y epistolas (2) per' estudiar y seguir. Mes qué hi vols fer, amich, lo qu' hauria d' esser *tipo del gènero* es axamanament de conceptes torts y martiritzats, texit d' imatges estrafalàrias y llenguatge qu' à cada punt te fa estar anguniós, remenan la cadira en qué seus y mosegarle 'ls llabis de sant despit.

No t' escandalitzis: es anyoransa d' admirador de nostras lletras la que 'm dicta; mes l' anyorament no 'm cega, y quan trobo un diamant ó una perla entre la malaguanyada parlería del famosissim Rector, m' enlluerna de debó, tal vegada per co mateix que 'm causa, m' afadiga y 'in llassa aquella munió, aquella sahó,—si axis puch dirho—de mal gust.

Notemis: detinch la ploma pera no repetirte lo que tothom sab, ó, per més ben dir, no sab ningú de cert referent à la crema de papers d' En García. Tal questió no es pera mí y, encara que ho fòs, te'n faria franch, ja que dita crema, segons la pública vindicadora opinió, va esser de las moltas y notables poesias *sèries* que 'l Rector havia escritas.

L' objecte que m' ha mogut à endressarte la present es sòls fert' esmentar que 'ls felibres de la revivalla catalanesca no podém gloriarnos encara ab la satisfacció de dir: «ja están posats los fonaments per tot endret», com menys ho podem dir los qu' ab pre-dilecció nos dedicam à la prosa.

A mi se 'm fa y no se 'm fa estrany no conexe encara qui *sériament* haja pensat enriquir nostra literatura provincial ab alguna ben meditada composició poética contra l' vici ó vicis y nó contra l' aviciat, com cal à la sàtira de bona mena.

Se 'm fa estrany, perquè judico impossible qu' entre tantas dotzenas de poetas, que mes qu' en la propia en agena literatura han estudiat, no 's trobi exemple d' un qu' haja intentat traduir en terceto, en vers lliure ó en altra nova forma, tal volta mes adequada à l' estructura del català, l' entussiasme qu' han degut à la forsa despertarli alguns dels clàssichs llatins, castellans y francesos, y fins moltas composicions modernas.

vensis. Fóra llarch esténdrens en consideracions críticas sobre esta mena de poesias molt populars en lo mitjorn de Fransa, axis com també respecte de las *prezicansas* y las *coblas* epigramáticas. Dirém, ab tot, qu' es tan cruel com fundada la critica que del primer fa lo sobrecitat Sr. Coll y Vehi, baix lo punt de vista moral.

Los dos poetas antichs provensals que mes descollan en la cants critica qu' anomenan *sirventés* son Bertrans de Born, per son talent y forsa descriptius, y Peire Cardinal per sa energia, fentse terriblement antipatichs un y altre, especialment lo primer, per llur missantropia, escepticisme y lubricitat.

(1) Mort en l' any 1623. (CAMBOLIU.)

(2) Entengas de l' epistola per ampliació. (Nota 2^a.)

No se 'm fa estrany, perquè la poesia didáctica es, si tu vols, lo menys important, y perquè ja's veu que l' inspiració ha d' esser molt concreta, molta la seguretat en ensopregar la forma, y, sobre tot, imponent y ensembs durable la responsabilitat.

Més encara: lo dedicarse à escriure poesias satíricas pressuposa, d' una banda, cert caudal de coneixements y d' esperiencia, que no es avinent à la majoria dels trevalladors actius de la *causa poética* catalana, qu' es lo jovent; y d' altra banda, natural es que qui emprenga la tasca d' esmenar, als precedents d' imparcialitat reunesc una perfecció relativa, vull dir una perfecció tal, que li afiansi las favorables resultas de la comparansa que necessariament s' ha d' establir entre sa critica y la cosa ó cosas criticadas.

Dat ab assó, amich meu, per sentat que no sia feyna escayent dels joves en general compondre sàtiras; dat que 'ls joves bon gotx es pogam escriure alguna qu' altra màcsima, especie de pressentiment dels desenganyos que s' anticipan, ó alguna qu' altra faula ó epigrama en que desfogar agravis propis ó del prohisme; dat que las sàtiras mes que pera ningú pera 'ls joves han de servir, y que de jóve à jóve solem tenir la debilitat de no reconéxens autoritat suficient; y dat finalment, com à rahó la més poderosa y ja involucrada en las anteriors, que la bona sàtira ha d' exir del seny entés y refleksiù, mes aviat que del cor ardent y tal volta massa generós,—món desitx fòra que 'ls prohoms de la renaxensa catalana, exos fundadors de la gaya familia à que pertanyém ab cos y ánima, cuidessen de que res mancás al lluhiment de la casa payral.

Temps nous han menades novas necessitats, y no debém esser esclusivistas tan fanàticshs que 'l no possehir modelos catalans d' acabadas sàtiras no 'ns mogua à desitjarlas pera la moderna literatura.—Nostre deber d' escriptor del setgle XIX, no es lo d' estragir ó estrafer obras antigüas, sinó 'l d' infundirnos, mitjansant ellas, esperit de familia, aprofitantne si lo triat y retriat de llur ufana.

Potser, amich, Pere, cor endins estás ja mitx-rient ab aquella maliciosa rialleta que mes de set parells de vegadas m' has atribuhida?—Cessa: no es estremada candidesa la que 'm dicta, per desgracia ó per fortuna, possehesch de paga y senyal—com diria un marxant—bona cosa de desconfiança, de pessimisme. Veig los estorbs qu' embarrassan l' excit de mas escitacions, y si 't confesso que 'l mes petit es lo de la meva insignificancia, ja compendràs qu' tal han d' esser los que s' ho valen, los que valdrían la pena de mentarse. Sòls me permetré presentarte una indicació: manca molt à nostres escriptors *devanters* una aliansa defensiva y desofensiva que 'ls agermani, que 'ls identifiqui del tot. Quan aquesta tingués lloch, la calma, la meditació los obligaria à anar complementant l' obra admirable y benfactora; y 'ls mestres en gay saber compendrian que 'l títol que 'ls ha donat la pàtria literaria no es titol de retirat, sino premi als anteriors mèrits, à fi d' animarlos à enriquir ab *especials* tresors la literatura terrasana; y altres que no essent mestres de nom ho son de fet, tot procurant esserho, no s' oblidarian de que las segonas generacions necessitan constantment de las primeras.

Baldament avuy fòs y demà festa, y baldament, ja

que la classe de composicions de que t' he parlat no tingan natural ó especial cabuda en los volums de Jochs Florals, LA RENAXENSA pogués oferir lo que falta, cumplint axis ab las aspiracions que tu, jo y tots nodrim. — Ah! no seriam tú ni jo 'ls darrers en picar de mans, ni 'ls mes severs en nostres judicis posteriors, puig encara que ben y ben separats en otras questions, solém tenir literariament pefecta concordancia en apreciar lo que 'ns sembla bò y en atenuar lo que judicám defectes.

Per tal rahó, espero disculparás los fums de la present, escrita, com la primera, per amor y sols per amor del molt que professo à la gloria de nostras lletres.

Girona 20 Febrer de 1871.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

ERA UN ÀNGEL!

ANTICH RECORT.

Nauta en lo mes tranquil fluvi,
Dintre l' auba de ma vida,
Lliure de sachnant ferida
Me brincava 'l cor de plaher;
Y res lo mirall de m' ànima
Ab vrinós alé enfosquia,
Y solsament reflectia
Resolt afany de saber.

Pero un jorn inoblidable,
De la son certa veu vaga
Lo meu cos prest amanyaga
Deixantme mitj ensopit;
Quan lluny lluny... esquinsa l' ayre
Una sobtil papallona,
Y se gronxa juguetona
Sorollantme l' esperit.

Papallona!... no es credible
Jamay que 'l petit insecte
Lluesca tan pompós aspecte
De aureola rodejat;
No, no, jamay... era un àngel
De lluminosa hermosura,
Una resplendent creatura
Raig de la Divinitat.

Arraulit de cop li fixo
Esbrinadora mirada,
Y ma vista enfalegada
M' embruneix al punt la rahó;
Li allargo tantost los brassos,
Com qui à Deu submis demana,
Ple d' humiliosa cristiana,
E imploro llur compassió.

De son ull la negra nina
Vers mi devalla melcsa,
Cau la rialleta aymorosa
De sos llabis virginals;
Y batent lo vol lleugera
Prop de mí posa la planta,
Omplintme de joya santa
Y de conhorts celestials.

M' ànima qui ja 's frisava
En lo cervell s' extasia,
Y cerca ab idolatria
A aquell ser tan atractiu;
Y esbalahit tot l' organisme
Trenca 'l meu cor sa cadena,
Y mentre res no 'l refrena
De sa presó fuig ardiu.

L' ensopiment sobtos cessa
Adés que la Providència
Me fa esguardar l' evidència
En sa vera pulcritut;
Y à l' horisont de la ditxa
Un arch iris de bonansa,
Simbol mágich d' esperansa
Ovira ma gratitud.

¡ Oh!... ¡ gran Deu!... ¿ que veig llavoras?
En lo fons de clar estatge
Contempro la viva imatge
De Rebeccá y de Raquel;
Y la visió trasmudada
En la mes tendra donsella,
Semblant à fé per lo bella
A una verge de Rafel.

La contempro arca argentada
Que la bonesa atresora,
Espargint benifeytora
La flayre dels purs costums;
Y per tot lo mon endressa
Pietat que del seu pit brota,
Y totavía no agota
De las virtuts suaus perfums.

Surtir de llur front m' adono
Ensems del geni la llama
Que dó de natura inflama
Del art amagats tresors;
Los Velazques y Murillos
Sos richs quadros inspiraren,
Y ubriachs de goig garlandaren
Sos polsos ab foyllats llors.

Mes, ¡ ah! 'l fat volgué ferestech,
Quant ma sort era envejable,
Cambiar lo cel delectable
En un flagel-lós infern;
Si, 'l missatge del Altíssim,
En sa fermesa cristiana,
Repel-li la carn humana
Deslligant lo ser etern.

Fou aixis... pus era un àngel,
Y ni en lo pla ni la serra
No pot pas la feble terra
Tal gaudensa assaborir;
¡ Ay!... fou aixis... y sonrientme...
Sonrientme... ¡ trista memoria!
En mitj d' un nuvol de gloria
Llur vol remunta al Empir.

✠ MARIAN FRANQUESA.

LA LLIBERTAT DE TESTAR

L'INSTITUCIÓ D'HEREU SEGONS LAS LLEYS CATALANAS.

INTRODUCCIÓ.

À Sols als pares ha de mancar la llibertat de disposar de llurs bens?

D. JOAQUIM REY.

Es algun delicte l' esser pare que no 's puga aspirar a serho sens resignarse a perdre una gran part dels drets adquirits, sens renunciar à la lliberàtia disposició de lo que s' atquiresca mes endavant?

D. RAMON ROIG.

Pater familias uti legassit super pecunia, tutelave suo rei, ita jus esto.

LLEY DE LAS DOTZE TAULAS.

Una de las condicions inherents al home, en son estat axis natural com social, es la llibertat de testar, ço es, la llibertat de disposar de sos bens, per despresa mort, de la millor manera que à ell grat li sia.

Sens aytal llibertat, la activitat humana perdria sa fecundisadora forsa. Si l' home no pogués fer de sa propietat l' us que mes be li aparagués, tant durant sa vida com despresa son obit, sols se contentaria a tenir lo suficient per viurer y no 's farien las colossals fortunas que, encara que patrimoni de senyalats individuos, son riquesa de las nacions. Sens llibertat no hi ha activitat, sens activitat no hi ha riquesa possible; *llibertat, activitat y riquesa* son ideyas correlativas y no 's pot concebir l' una sens l' altra. La llibertat, forsa legal; l' activitat, forsa moral; y la riquesa, forsa material, son en llur terreno com las rodas de un rellotge, que, engranant l' una ab l' altra, donan mohiment y vida à tota nació.

Resultat indisputable de aytal llibertat es la institució de hereu, institució combatuda dèss de algun temps à causa dels molts abusos à que ha donat lloch sa mala interpretació y en gran part a la inveterada costum de fer hereu al fill primogénit.

No som partidaris de que l' fill gran (por lo mer fet d' esser lo primer que haje nascut) tinga precisament d' esser l' hereu, perque quina culpa tenen sos germans, que darrera d' ell han vist la llum del dia, de no haver nat avans sino despresa? ¿estava en llur mà y poder lo triar l' hora de llur naxensa? Los fills, sens diferencia de sexo ni edat, son devant llur pare lo que 'ls homens devant Deu: *tots son iguals*. Aytal igualtat no es absoluta; la igualtat absoluta seria la pitjor de las injusticias. La matexa naturalesa humana, en sus infinitas varietats, demostra 'ns que sols te cabuda en la terra la igualtat relativa. Lo absolut no ecxisteix en la terra, es tan sols un dels atributs de Deu.

Tornant à nostre assumpto, repetim que no som partidaris de lo que denota l' adagi quant diu: *qui primer neix, primer peix*. Si s' establebia tal principi com à lley que regular degués la institució que defensém; si 's vinculessem los bens de un pare à favor de son fill primogénit, anant d' est modo seguint de generació en generació, essent lo primer en naxer qui s' en endugués los bens, nosaltres fòram los que alsant dura creuhada contra tal lley, no sols per in-

justa si que també per anti-económica, no parariam fins à tant que, destruida totalment, tornés à renaxer la institució que defensem tal com fou en son principi, obehint als fins à que deu l' origen.

Retxasseriem tal institució perquè ab sas fatídicas alienadas, se 'ns emportaria ia may prou apreciada llibertat de testar del mateix modo que l' vent de la tardor desfulla nostres mes hermosos arbres esbargint ensà y enllà llurs fullas de manera que ni un prehuat recort ne dexa d' ellas. Combatiriam tal institució per oferir pitjors resultats que la successió forsosa dels fil's, y per las matexas rahons que ataquem à esta, ab major forsa d' ànim ho fariam ab aquella.

No obstant, respectant la llibertat del pares y en igualtat de circumstancies entre 'ls fills, lo primogénit es y deu esser cridat hereu: ell es lo primer fruyt dels ubriacadors amors de sos pares y qui primer los alegra ab sas tendras y dolas caricias; ell es qui per mes espay de temps, ab son pochó molt trevall contribueix al sostentiment del patrimoni sent, si se 'ns permet la expressió, lo esclau de la familia; ell es, per últim, com de mes edat que 'ls altres germans, qui en ausencias y malalties dels pares los representa en totes las feynas en la casa fahedoras, y en qui la demés gent veu retratada la personalitat moral del seu pare. Per ço en nostras *masias y poblacions rurals* ecxisteix la costum de elegir hereu al fill mes gran.

La institució d' hereu catalana es altament moral, económica y social. A ella deu nostra benvolguda Catalunya sa prosperitat, sa riquesa; à ella 's deu en gran part l' amor à la terra, que com tendre rebrot naix en lo cor dels fills al costat de llur pare, y que 's propaga insensiblement com los rebrots propagan en los camps la mena d' arbres de que proceden; «de aquí naix, com acertadament diu un jurisconsult català (1), aquexa gran activitat, aquex amor al trevall, aquex esperit d' empresa y aquexa perseverancia en lo seguiment de tots los negocis; de aquí aqueix apego general à la propietat y conservació del nom y fama de llurs casas payrals; de aquí aqueix llas y armonia, que apart de insignificants excepcions, ecxisteix en las familias à despit de la relació de costums consequentà las revolucions; »de aquí aquets instints d' ordre, aqueix respecte à la autoritat y aqueix patriotisme, de que en tot temps, gloriós ecxemple han dat las provincias catalanas.»

Si dita institució, per una de aquellas revolucions, que (en l' ordre social y trascendent molts vegades à la familia), tenen lloch en las nacions, desaparagués per complet de nostres sagrats Códichs y venerandas costums, Catalunya veuria perdre sa grandesa, sa vida; veuria com sus familias desaparexian seguit identich camí sa riquesa, y qui avants hauria vist à Catalunya plena de vida, de glòria y de grandesa, la veuria llavors en un estat tal de postració, com frondosa salsereda arrebassada per la fúria d' un imetuós huracá.

Doném tan sols una lleugera mirada sobre l' infor-

(1) D. Joaquim Cadafalch.— Memoria premiada por la Real Academia de Ciencias morales y políticas en junta pública del 2 de Enero de 1862.

tunada Galicia y veurem que son estat de defalliment y pobresa no regoneix altre origen que la llei sobre successions que allí regeix y cansats de veurer tals miserias girarérem nostres ulls envers Navarra, Aragó y sobre tot envers Catalunya, que, gràcias à las lleys y costums que son llur guia, gósan d' una prosperitat y benandansa tal, que son l' enveja de las demás províncies y la senyora que marxa al devant dels progressos é invents que la civilisació porta à Espanya.

A fi de tractar separadament tot quant se relacione ab est trevall, comensaré per apuntar breument la història de nostra legislació sobre successió legitimaria y seguidament, fentnos càrrec dels arguments principals que en contra d' ella han sentit sos detractors, provaré les avantatges que la llibertat de testar reporta à las famílies y à la societat y en l' ordre econòmic, polític y moral.

AGUSTÍ TRILLA Y ALCOVER.

ULLADA ARTÍSTICA À GIRONA.

Estudiats sòls per pochs artistas, alguns erudits, y més encara per los forasters, lo major nombre dels nostres monuments arquitectònichs son casi bù enterament desconeguts dels més dels catalans.

Més noble misió no pot capirse, que la de fer conéxe los grandiosos restos de nostras passadas glòries proves irrecusables de la ciència, del geni sublim, y y de la senzilla y pura fé d' aquells modests MESTRES d' OBRES, pobres treballadors de l' esprit y del cor, quals noms deurián esser coneiguts y venerats, envers d' estar, per l' indiferència dels homens, abandonats setgles ha, al més ingrat y lamentable oblit!...

Tan gran es mòn amor à la terra dels mèus pares y à totes sus glòries, que, sens mesurar la grandesa d' aquest treball, per sa dificultat, molt superior à més pochs coneixements, vull probar al menys de descriure, encare que superficialment, las riquesas artísticas que 'ns quedan dins los gloriosos murs de ma pobra, interessant y vella Girona, més injustament tractada que sus altres germanas de la corona d' Aragó.

Consultant lo que já s' ha escrit, ajudat per los mèus companys y amics, N' Enrich Girbal y N' Joaquim Riera, y unint aquells datos ab mas propias impressions, tal vegada puga formar un conjunt de notícies artísticas, las quals, si bé no tindrán importància científica, podrán no esser del tot inútils.

Si ho logro, donaré de tot mòn cor las gràcies à Deu, puix no tinc ambició altra que la de servir à ma noble pàtria, ab la poca intel·ligència qu' Ell s' dignat concedirmee.

I.

L' estranger qu' s' dirigex à Girona per la part de França, s' troba agrablemet sorprès per lo panorama que presenta la ciutat, coronada pels enderrocs de sus fortificacions, assentada damunt una

collada, y estenentse per lo fèrtil plà, que pren lo seu nom.

Lo riu Onyar, que dividex la població, s' ajunta al nort ab lo Ter, que rega sa rica planura, contribuïnt ab lo curs de sus aiguas, à fer més ensisador lo cop de vista que 's presenta als ulls del viatger, à l' entrar à l' arrabal de Pedret. A l' esquerra, y dominant lo paisatge, ia montanya de Mont-juich, que dexa veure las crestas de sa illa fortalesa; devant d' ell, en primer terme, la carretera ab sus migradas casetas, que s' esten com una cinta, y las característiques ruïnes de l' Iglesia del Pilar. Al peu de la carretera, lo riu Onyar, qu' en aquell endret se presenta bastant ample. En lo segon terme, la immortal ciutat dels *Princeps de Girona*, ab són campanar romànic de S. Pere, ostentant en sus derruhidas murallas las glòriosas ferides que rebé en los sitis de 1808 y 1809; y coronant lo tòt, la fexuga è imposant mole de la Séu, y l' esvelt y magestós campanar gótic de S. Feliu. Com a fons d' aquest bell y gloriós quadre, la verda y frondosa Debesa, de llicios pasets que 'ns emvejan los forasters, y per últim terme, com a cintinella avansada, lluny del lluny, confonentse ab los núvols, lo Montseny ab sus blanques y eternals neus.

Passat lo portal de França, l' impressió es menys agradosa. Los més dels carrers son estrets, tortuosos, y pocas las construccions, que presentan bonas fatxades. Pero en canvi, l' artista observador hi trobarà una verdadera originalitat, un cert caràcter d' Etat Mitjana que l' embadalirà; y en aquestas mateixas construccions qu' al primer cop d' ull semblan no tenir res de particular, li serà ben grat descobrirhi patis, interiors, finestras, bax-relleus, estatuets y moltissims detalls sumament pintoreschs, del més pur gótic aragonés (1), pertanyents al segon y darrer període d' aquest estil arquitectònich. Y si no qu' ho diga 'l meu amic y valent pintor català 'N Sans.

Girona oferex à l' estudi del viatjador afecte à las belas-arts, tres monuments, del quals pót à bon dréit ensuperbirse: la Séu, temple d' una bellesa de primer ordre; la església y lo claustre de San Pere de Galligans y la col·legiata de S. Feliu, los dòs sumament apreciables y l' últim en particular interessantissim pera l' historia de l' arquitectura.

La Séu, un dels més preciosos temples qu' he vist en més llarchs y repetits viatges, impressiona per l' increible atreviment de la volta que cubre la nau principal, per la magestat y perfecta armonia de totes sus proporcions, y, sobretot, per la severa sobrietat de l' ornamentació que la caracterisa. D' un gótic pur y sever, recorda las construccions religiosas alamanyas del primer període d' aquest estil; circumstancia que 'm fa pensar, qu' 'N Guillem Boffi, autor y director de la construcció de tan magnifica fàbrica, ó havia vist, ó havia estudiat las obras dels arquitectes d' aquella terra. Poca escultura, casi bé no res de fullatges; en canvi, lleugeres motlluras, perfectament combinadas, accompanyan y lligan en-

(1) L' ilustre Arquitecte Francés 'N Violet-le-duc, en són diccionari d' arquitectura francesa, anomena *Gotich-Aragonés* l' estil d' alguns edificis del Rosselló, dels segles XIV y XV, iguals als molts qu' existen, d' aquelles mateixes èpoques, en las dèmes províncies catalanes.

tr' ells, agrupacions de columnetas, las qua's, continuadas més amunt de sòs ben entretellats capitells, s' inclinan ab gracia, tancant al incontrarse, las 28 capelles qu' adornan los costats, dins d' una airosa ojiva.

Lo presbiteri, dividit en tres naus de proporcions esbeltíssimas, té la central més elevada que las dues laterals, y pertenex, com lo restant de l' edifici, al primer període de l' art gòtic. La retaula d' argent y pedreria de l' altar-major, primorosa y ricament laborat, sa bella portalada dels Apostols, un claustre romànic, molt particular, no sols per sas esculturas, sinó també per l' original irregularitat de sa planta, y altres notables objectes de joyeria sagrada, qu' en són lloc descriuré, fan de la Séu de Girona, un monument qu' honra la pietat y l' esplendidesa de nostres pares, axis com la profunda ciencia y l' elevat enteniment d' N Guillem Boffi, y dels dotze Mestres Catalans y Llemosins, que lo Capitol Gironi citá en consulta, ans de portar á cap l' atrevida construcció de sa immensa volta, que, ab justicia, guanyar debia á són autor una fama, de la qual nosaltres, sòs conciutadans tan avars li n' hem sigut.

(Seguirá.)

LAS LLÀGRIMAS DEL ÀNGEL.

Quand la ràbia arrenca llàgrimas,
es perquè 'l dimoni encén
lo foch impur del pecat
en lo pit que vol ver seu :

tement que renti la culpa
lo plor del penediment,
á l' home sols vol deixarli
un cor sens' llàgrimas, sech.

Mes llàvors l' angel bo plora,
y 'l plor del bon angelet
ne cau al bell mitj del cor,
encar que l' home no ho sent:

sols quand conex son pecat,
per demanar perdó á Deu
llàgrimas, sempre abundosas,
hi troba 'l penediment;

llàgrimas del cel vingudas,
y que pujan vers lo cel
després d' apagar lo foch
que al cor ensengué l' infern.

TEODORO BARÓ.

UN DRAMA SACRO DEL SEGLE XIV.

En la *Unidad católica* de Palma hem vist publicat un article en lo quin se dona rahó de dos framents d' un drama sacro del segle XIV. Lo reputat escriptor En Joseph M. Quadrado, autor del article en questió, ha fet un verdader servei á las lletres catalanas; y

nosaltres, pera major coneixement, ne traduim á continuació lo que mes directament se refereix al assumpto. Heus ho aquí:

«Entre un munt de papers vells, procedents de alguns convents suprimits, se trovaren dues fullas en fòli, de forma prolongada com los llibres de comptes. Lo paper groxut, lo caràcter de lletra, lo llenguatge, tot demostra que la obra pertany al segle XIV y més bé de la primera part que pas de la derreria. Los versos son de nou sàlibas de rima aparellada: exceptuant alguna irregularitat, la primera lletra de cada vers es majúscula y està molt separada de sa ratlla respectiva. Un blanch designa las variacions cel dialech, sens que s' trove ni al damunt ni al costat lo nom del interlocutor, y ningú sabria qui es que parla si en lo tecst no s' coneugués. Estant abduas fullas consumidas per la humitat en llur part superior, sols se poden llegir las darreras sàlibas ó las primeras dels versos ab que comensan; y fora inutil esfors lo de completarlos, per molt sensible que sia deixar buysts en los passatges que possehím, ja prou redubits.

En lo primer passatge figurau tres persones: la Magdalena ó dona pecadora que regoneix la divinitat del Redemptor y s' agenolla á sos peus, Simon lo fariseu que murmura dubtant de la penetració y santedat de son hoste, y Jesus que de la *paràbola* dels deutes condonats deduheix la major afeció y major mérit de la que acaba d' honrarlo tant. Es ni mes ni menos que la paràfrasis del cap VII del Evangelí de Sant Lluch desde l' vers. 37 al 50. Heusel aquí ab sa ortografia y sens puntació com l' original, afegint hi sols alguns apòstrofos ahont lo sentit ho eczigeix, y posant ab lletra cursiva las paraules duptosos ó que poden suplirse:

S enyor donals salvació
E tuyt sels qui 'n deu en menjar
A b vos senyor se puscan salvar.

...ay gloriós ver Deus payre
E senyor tu 'ns val en secor
T u qui est del mon. salvayre
S enyor veray criator
Q ui est veray perdonayre
Q ue me pardons ma folor
T u nasquest de verge pura
E de Deu omnipotent
E n tu ay tota ma cura
Q ue eu pusca fer ta voluntat
E ans de ta sèpultura
V ul te untar d' aquest unguent

D eus ajudatz fort m' es greu
E n aquest hom qui s' fa fill de Deu
Q u' eu cant l' ey vist jurar son cap
Q ue tot cautes coneix e sab
E diu qu' es profeta de Deu

C 'so pot fer qu' eyl no coneix
A questa femua qui l' a tocat
E s tota plena de pecats
P er cert si profeta fos
B en conegre las desonors.

S imon, si tu ho vols ausir
huna causa te vull eu dir.

Aquí hi ha sis versos il·ligibles.

L o un devia x diners
L' altre L ó mes
A ra aujes com els après
N egú no hac de que el pagués
E t el volia be cadelar
E cant vi que no 'l pogren pagar
A nul hom no volc parlar
Q ue tot lo deute lus vol leyxar
A ra digues si Deu te sal
Q ual d' aquels lo deu mes amar.

C ertes vejarrés me es
A quel an qui u lexet mes.

A ra dich Simon verament
J uitjat has dreturerament
A ra digues per veritat
Q uals de vosautre m' a mes honrat
H o tu qui m' as dat á menjar
H o aquesta qui veus plorar.
A nc tu si be t' est amich meus
A nc no 'm lavest un de mos peus
E si be t' est de gran anap
N o m' as volgut lavar mon cap.
M es aquesta femna ha bes obrat
Q ue mon cors ha tan gent honrat
H onrat m' á tant si m' ajut Deus
Q ue ab lágremas m' a levats mos peus
E d' unguent bo epresat
M' á mon cors e mon cap untat
T ots cants pecats fé li perdó
E per aysó sapiat bó...

Lo segou fragment consisteix en la relació de un nou personatxe, Judas Iscariot, lligat ab l' assumpt principal per un medi tan enginyós com senzill. Al escandalisarse entre sí los comensals de que Jesus se atribuesca lo poder de perdonar los pecats, defensa á son mestre lo dexeple, no traydor encara, y conta com á n' ell se li perdoná 'l major pecat que hom puga fer. Una tradició, antiga encara que sens foment, atribuhia al mal apóstol la fatalista historia de Edipo, afegint á sa perfidia los horrors de matador de son pare y de marit de sa mare encara que sense conexels; Jacob de Voragine acullí la dita tradició en sa *llegenda daurada* en lo segle XIII, y fins en llibres bastant moderns se troba repetida. Aquest drama la fa mes natural, atribuhint la esposició del infant en las aigües del riu, no al somni misteriós de sa mare (recurs molt gastat,) sino al terror produxit per la matansa del Ignocents y al desitx de salvarlo. La narració de Judas es interessant, animada, y axó fa que 'ns sápiga mes greu no tenirla complerta.

. . . jueu autz ausir dir
. . . maestre me fe partir
D e una muler per lo pecat
Q ue y era gran per veritat
L o pecat eus direy quin era
A ns que segam en fust ni en pera
V eus que cant Jhu Xrist fo natz
Q uel rey Erodes fo iratz
E ac mot gran confosió
C ant ohí dir quel senyor del mon
E ra en terra devalatz
E de verge era natz
E 'ls enfants totz fe degolar
Q ue dins ll anys poc hom trobar
E mon pare cant ho ausí

M ot gran trabay ac ab si
M a dona mayre eyxament
A e gran dol e gran mariment
E agueran entre els acort
Q ue ay també 'm tenian per mort
Q ue 'm dicessen per l' ayqua aval
A b gran dol e ab gran trabayl
P ero dins en una grändola
E u venguf en terra extrema
M es ans que de mi 's desisqués
M a mayre ne a l' ayqua 'm dices
M e fe un senyal á l' esquena
A b ferre caut com que l' imprena
E gita 'm per l' ayqua avayl
E cant gran temps aquí rodat
P er l' ayqua eu fuy atrobat
E nn home qui me trobec
A i rey de la terra mi portec
E 'l rey fe mi... de be noyrir

Aquí hi ha quatre ó cinch versos trencats, dels quins sols se pot llegir *per pauc*—*E aquí mateix*—*E mantinent*—*Eu mantengui per...*

E comensey sopté d...
E n esta terra en devení
E cant eu fuy així vingut
A nc per hom noy fuy coneget
E ma mayre adantés de mi
E t en d' ela mot atressí
D e tal guisa nos asantem
A quf mateix nos aplaguem
E cant ensamps aguem estat
L onc temps ab ferma amistat
E nos aguem ll enfans agutz
E ncara no 'ns fom conegetz
E l nit cant fum colgatz
E la 'm va palpar mos costatz
E coneç aquel senyal
Q ue ela y fe ab ferre cal
E sopté ela s' esperdec
E fort regen s' espaventec
E dix me don era vengutz
E dixí qu' eu fuy trobatz
E n ribera d' ayqua mig negatz
E puys eu fuy be costasit.
E n la terra e gint noyrir
E n terra que per ma folor n' eixí
P er un bel home qu' eu ausí
E t ela cant ho entés
F ort greument á sospirar pres
E dix amich tu est mon fil
F ort em amdos en gran peril
E sapies que aquel que ausísest
E ra ton payre qui te engenret
A satz me sembles desestruc
Q u' ab ta mayre ages jagut
E ton payre que as mort
F ort deus aver gran desconort
C ar nul hom ab tan gran peccat
N o creu que nultems fos nat
E t eu conegeuí ma error
E resposli ab gran dolor
D ona be coneç lo pecat
E coneç que son desestruc...

Ab axó ben clar se veu que los dos passatges pertanyen á una mateixa obra y que son argument degué ser, com altres de són gènero, *la conversió de la Magdalena*. No sé la estensió que pogué tenir ni són desenrotllament; mes al moment s'hi descobreix varietat d' escenas, un caràcter marcadíssim en los in-

terlocutors, acció combinada ab art, y fins moviment dramàtic, que contrastan ab los frets é inanimats diálechs á que's reduhian llavors y molt temps després las representacions sagradas. Compareula ab qualsevulla altra de son segle, y si no fos per lo llenguatxe, semblarà un anacronisme la ventatxa que 'ls porta.

¿Vingué de fora, ó brotá en Mallorca esta notable producció? fou solament escrita pera llegir, ó fou representada alguna volta en nostres temples y en nostras plassas? Molt bé podria haver succehit axó en un país ahont tant s' arrelaren semblants pràcticas, que encara ressonan cada any en la nit de Nadal la catedral y las parroquias ab lo cant de la Sibilla, rest indubitable d' aquells espectacles. Lo que mes impuls los doná fou la festa de la Caritat y la del Angel que's celebren cada any lo primer diumenge després de la Pasqua y l' dilluns seguent, en las que's davan representacions (y pot ser esta fou una de tantas,) primerament religiosas y edificants, després passant temps d' assumptu seglar y à voltas no molt com cal. Tant interessant per la historia del art dramàtic con los framents publicats en est article es la quexa presentada en 1442 als jurats per un célos conceller contra 'ls abusos introduhits per obrers comunament joves en la el-lecció de las pessas, que ja no tractavañ materias devotas y honestas com en altres temps, sinó d' amors y bagasseries fent responsables d' aytals escàndols á la autoritat competent, pera no esser castigats del cel. A continuació copiém del llibre d' actas det dit any, sessió del 20 d' Abril, la proposició y l' acort près referent á n' ella:

«Fon proposat per lo discret en Joan Gradoí notari altre dels honorables concellers... Molt honorables senyors, la saviesa de quascun de vosaltres no creu ignoran com la festivitat de la Caritat es stada principalment ordenada per ço que nostre Senyor Deu trameta pluja sobre los blats de la qual lavors comunement per nos tres pecats freturan, e que per sa pietat preserve aquells de tempestat, e que conserve sanitat e pau en lo poble, e en qual manera per solemnitat e honorificacia de la dita festa se acostumavan en temps passat fer en semblant dia diverses entremeses e representacions per las parroquias, devotas e honestas e tals que trahien lo poble á devoció; mes empero d' algun temps en sá quasi tots anys se fan per los caritaters de las parroquias, qui los demés son jovens, entremeses de enamoraments, alcavotarias e altres actes desonests e reprobats, mayorment en tal dia en lo qual va lo clero ab processons e creu levada portants diversas reliquias de sants, de que lo poble pren mal exempli e roman escandalitzat. E com jo crega que per los dits actes, los qual se fan publicament e publicament s' aprovan per vosaltres, honorables senyors, e vostres predecessors, la ira de Deu ve contra lo poble en general, entre lo qual jo son comprés; per tant, desitjant lo dit abus, per lo qual ve gran dan à la cosa pública, esser tollt, per ço que nostre Senyor Deu, per honor del qual dich, haja á mi e la mia casa per scusats, de part de Deu exorte e requer vosaltres, honorables senyors, e de la mia suplich tant com puix, vos placia prohibir que d' aquí avant tals actes axí desonest e de mal exempli cessen lo dit dia, e los qui's farán se fassen ab sabuda e licència vostre honestament com antigament se fahia.—Sobre las quals coses... fon deffinit que d' aquí avant los honorables jurats sdevenidors quascun any ans de la celebració de la dita festa se entremetan e sapian quins ne quals entremeses

völrán fer los caritaters, e si atrobarán los entremeses esser desonests, que en tal cars no sia permés ne sostengut que per ells sian fets, ans hajan e degan fer cosas que sian honestas á honor de nostre Senyor Deu e de la gloriosa verge Maria e de tota la cort celestial.»

«Heus aquí lo drama secularisat ja en Mallorca mes de mitx segle avans de la aparició de la *Celestina*, los temes devots sustituïts per los profans, l' *auto* suplantat per la *comedia*.»

TRADUCCIÓ DE VICTOR HUGO.

Mentre l' espatéch del canó feya trontollar las paretz de la casa de Victor Hugo, lo gran poeta de nostre segle, ab inspiració sempre novella, llansava des de Paris la següent poesia á la cara del sitiador. Com á obra de circumstancies, tenim lo gust de donarne als lectors de *La Renaxensa*, la següent traducció:

Lo fer lleó del Mig-día véu vindre á l' os del Nort, las dents mostrant ab rabià, corrent plé de furor, bramant al embestirlo com deslligat mastral:

—«Atúrat ans, y escóltam»—diu lo l'eo lleyal.

«Es cert que som al circh, que 'ns hém de destrossar; «mes ay!... i Per qui? Qui 'u mana? Un hom de front vulgar,

«Neron, l' emperador de los moderns Romans, que quant nostra sanch raja, rihibit, pica de mans!

«¿Perqué no detenirnos davant naturalesa?

«Germá: i als dos no 'ns acotxa del cel la blava estesa, «ó veus potser mes astres que 'ls astres que veig jo?

«¿Que 'ns vol donchs aquest home, que aixís se mira

aiixó?

«¿Es dir que perque regna, morim á sas miradas?

«Lo riure seu promouhen las nostras mossegadas; «matarnos l' un al altre nos fá, y ell, mentres tant «que la meva unglia corva ta dent está esperant, «segut sobre son trono, mirant tranquilament, «en jochs sab convertirne nostre rabiós torment!

«¿Será d' un' altra esfera, que nostra sanch al veure, «ne diga hermosa pòrpura, y ai mon ho doneà creure?...

«...Vols atacarme? Vinch! No 't done aixó molestias; «tinch l' unglia á punt; mes penso que som ben bé duas bestias,

«matantnos l' un al altre, ab tant y tant furor, «y que millor fariam menjáns l' emperador!»

JOSEPH ROCA Y ROCA.

LA JÓVE CATALUNYA.

Pera major claretat y com esplicació á la part del cartell dels Jochs Florals que's refereix á la joya oferta per La Jóve Catalunya, copiém á continuació part del ofici que la dita Societat trameté al Consistori dels Jochs Florals d' enguany, al fer l' oferiment del *brot d' olivera*:

1.ª «Respecte á la primera part, ço es al tema de la composició á que s' had' oferir lo premi, la Comisió creu lo millor una Oda en que baix lo títol d' aquesta Societat se canti l' esperit novell de nostra

terra benvolguda. Las liras dels trovadors catalans sols han resonat fins avuy per recordarlos las gestas y proeses d' aquells héroes que 'ns llegaren la pátria catalana; las pensas dels poetas no han fet fins ara mes que penetrar en las regions del passat que la boyra del oblit enmantella; han fet reviscolar la gloriosa memoria d' aquells temps en que Catalunya, per ella sola donava lleys al mon y lo penó de las barras era temut y respectat per las nacions mes poderosas, ha llansat fogueradas de justa execració contra los que 'ns la han furtada exa pátria y exa gloria; mes rara volta ha resonat una veu que cantas eix nou esperit que nia avuy en nostra terra, ningú s' ha recordat d' exa nova Catalunya com altre au Fénix nascuda de las cendras de la vella, exa Catalunya no com diuhens sos enemichs plena d' odi, sino animada per lo sentiment de justicia, exa Catalunya de las Ciencias, de las Arts, de la industria, de la agricultura que ensembs que ab una ma signa lo passat pera recordar á sos fils lo que un jorn fou y pera tráuren profitosos exemples, plena de fé, la testa dreta, ab l' altre senyala una nova via la que du al esdevenir per hont plena de fé avansa.

Ensembs que 's llohi l'ahir, que 's canti també l' avuy y lo demá; ensembs que 's cantin las generacions passadas, que 's canti també la d' avuy, exa nova generació plena d' amor á tot lo mes gran, tot lo mes noble, de qui 's dirá demá que era una gran generació com ho diu ella de la d'ahir, perqué si be té sos defectes y sos miserias, malauradament no petititas, també las tingué aquella sols que mirada baix lo prisma de l' antiquitat no dexa veurer mes que los tochs clars, privant de distingir ab llur brillantor las tacas que l' enfosquexen.

2.ª Respecte á la joya que s' ha d' oferir, creu la Comissió que acceptant lo sobredit lema, la mes propia es *un brot d' olivera*, de plata, ab un llas daurat fi en lo qual s' hi llegesca en l' una banda lo titol de la Societat *La Jove Catalunya*, en l' altre son lema *Poch á poch se valluny y al mitj l' any de la otorgació ó sia 1871.*

La Comissió ha escullit l' olivera com á simbol de la pau, síntesis d' ex esperit que la poesia hade cantar puig sols á redós d' ella hi poden viurer ab uanya las Ciencias, las Arts, l' agricultura y l' industria que son sa vida d' avuy y ho han de ser també la de demá.»

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

Com sia que de dés enca de la publicació del Cartell per als Jochs florals d' enguany, haje sigut oferta á la discrecio del Consistori l' adjudicació de tres nous premis, y comprendue aquest que venint com ve de Corporacions excellentíssimas y de personas dignas baix tots conceptes, no pot de menys que de rebren' honra molta y bé gran la institució dels Jochs florals, al mateix temps que ha de esser un motiu de mes per estimular als bons poetas que lluytant en nostra anyal festa literaria á son major lluhiment contribuexen, gustosíssim accepta tal comanda, y en consequencia, ha acordat adjudicarlos com altres dels premis extraordinaris ja continuats en son Cartell

de 11 del mes passat, per lo qui serán regits, y son com se segueix:

La Excma. Diputació provincial de Girona segura, diu, d' interpretar fielment lo sentiment de gratitud y admiració que 'l pays deu á sos mes memorables héroes, ofereix per lo próxim certamen una MEDALLA D' ARGENT al autor de la millor composició en vers, dedicada al ilustre defensor de la ciutat de Girona En Marian Alvarez de Castro.

També la Excma. Diputació provincial de las Balears ha tingut la dignació de oferir un premi consistente en VINT Y CINQ VOLUMS esmeradament enquadernats que formarán una escollida biblioteca dels autors mes selectes de la nostra literatura per adjudicarse á la millor poesia que 's presente tenint per objecte recordar un dels fets mes importants ó gloriosos de la historia de aquell reyalme be sia en forma de llegenda ó de composició lírica.

Aixis mateix «desitjant alguns aymadors de la poesia y de la llengua patrias mostrar la seuva dilecció á la festa dels Jochs florals, han resolt oferir un premi que consistirà ab una MEDALLA D' ARGENT al qui present la millor oda que tinga per objecte cantaren nostra llengua literaria un dels monuments artistichs ó bellesas naturals de l' illa (de Mallorca), y també mateix per accésits un etzemplar de *Lo Joglar de Mallorca* estampat demunt vitela y un de las *Baladas fantásticas* d' En Tomás Aguiló.»

Las composicions que opten á aquets premis haurán d' esser escritas en qualsevulla de las llenguas admesas á concurs en lo certamen del present any y deurán ser remesas al secretari del Consistori (carrer mes baix de San Pere, num. 37, 2.ª pis) en la manera, forma y temps que en lo citat Cartell del 11 de janer se prescriuen.

Barcelona 25 de febrer de 1871.—P. A. del C.—
Joan Montserrat y Archs, secretari.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

(COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARÍA.)

- 1 Titol: ¡Deu meu!
Lema: ¡Pietat!
- 2 Lo nin malalt.
No ploris, mare, ton fill
Per tu prega als peus de Deu.
- 3 Amor foll. (Deliri.)
L' amor es una follia del cor.
Boulay-Patty.
- 4 La flor natural (Fantasia dedicada á T...)
Los cors, garlandas y rosas,
Mes que las armas m' agradan.
(Tomas A. de Rigualt.)
- 5 La Jove Catalunya. (Dedicada á N' Adolph Blanch)
...La patria
no 's trova pas aquí!
- 6 Ofger Kathalot.
Eran braus, y Catalans,
¡Mireu si n' eran de braus!
- 7 Lo butxi.
¡Nom qu' esglaya!

- 8 Barcelona captiva y lliure. (*Romans històrich*).
Es del alarb Barcelona;
si es perduda's guanyará.
9 La Parla catalana Sonet.
Jo ne se un arbre de eternal florida.
10 Amor venturós.
Ex Deo natus est.
11 Lo cel de ma ditxa.
Ja son verdas, no son blavas
ni son blancas com avans.
F. Ubach y V.
12 La vinguda del hivern.
A borrhalls cau la neu...
F. Ubach y V.
13 Desconort.
Deu me perdone.
14 Posta de sol.
Incert ne camino
sens guia ni nort.
15 En l' album de Emilia P...
Sonet.
16 Anacreóntica.
Canta d' amor la causa
Qui es cego y fort mal nat.
P. Serafi.
17 Un jorn al de-fora.
Can the pencil's mimic skill
Copy the resplendent dye?
Cunningham.
18 A la Caritat. (*Souet.*)
Venid, venid, caritativos;
Venid, venid y compasivos, etc.
Romance de ciego.
19 La véu del despit.
Gossos de Sant Culgat, lladrau, lladrau!
Joan Tomas y Salvany.
20 La cançó del Rey En Jaume.
Digne hereu de ton pare,—portas ma sanch.
21 La pena de mort.
Oh pobles, rassas, reys,
¿ teniu en vostras lleys
pena de mort encara?
V. Balaguer.
22 Cansó.
Una cansó vull cantar
A una Maria galana.
Cansó popular.
23 Les festes de Mataró.
Les Santes.
24 De bon matí.
L' ayre dolcet
Li fa rira, riret.
P. Serafi.
25 Gotx etern.
Lir entre cartis.
A. March.
26 Conort del Cant.
Penyora del cel.

Aquestas composicions que muntan al nombre de vint y sis, son las fins avuy rebudas per lo Consistori.—Barcelona 28 de febrer de 1871.—P. A. del C.—JOAN MONTSERRAT Y ARCHS, secretari.

NOVAS.

Segons hem llegit en lo *Diari de Barcelona* en lo plan de las obras que s' están practicant en una casa del carrer den Lladó d' aquexa ciutat, coneguda per tots los amants de las arts, entra la conservació del pati de la mateixa qual bellesa arquitectònica despullada de las construccions posteriors que se li havian afegit podrà, després de ditas obras, contemplarse en tot son valor. Tan il-lustrada determinació per part del nou poseedor de dita casa, que n's recordà lo que està igualment realisant lo propietari del històrich edifici conegut per *Casa l' Ardiaca* lo qual se tracta també de conservar y restituir en part à sa antigua pureza, no pot menys de mourens à felicitar als dos aludits subjectes y à probarlos com à modelo als qui impulsats per mesquins móvils no s'hi pensan gayre en enderrocar monuments historichs ó edificis de verdader valor pera l' historia del art.

La comèdia catalana titulada *Los polítichs de gambeto*, que s' estrenà lo dijous passat en lo *Teatre Català*, fou aplaudida en algunas de sas escenas, especialment en la del final del segon acte, en que fou cridat à las taulas l' autor D. Serafí Pitarra. Entre 'ls actors mereixen especial menció, pél acert ab que desempenyaren llurs papers, la Sra. Soler y l' senyor Clucellas. La decoració que s' estrenà també, obra del pintor Sr. Planella, es de bon efecte.

En lo número vinent nos ocuparém més de l'última producció del popular poeta, y la jutjarém ab tota imparcialitat, sens que ns anime cap interès, ni menys l' esprit anti-catalanista qu' en algun diari de Barcelona s' es despertat d' algun temps ensa.

També en lo mateix número vinent parlarém de *La masovera*, que s' estrenà en lo teatre del Circo.

Sabém que s' està organitant una societat botànica pera estudiar exclusivament la Flora catalana, donant al mateix temps llisons públicas pera major coneixement de la mateixa. Molt nos plauria veure realisat tal pensament, no sols perqué fos un de tants medis per fer catalanistas, sinó perqué s' hauria fet à Catalunya lo que no s' han recordat de fer los botànichs espanyols que per estudiar lo de fora sembla que no vulgan saber lo que tenen à casa.

RECLAMS.

LA CANSÓ DEL PAOS BERNAT FILL DE RAMON, per En Manel Milà y Fontanals. Se ven en la llibreria de N' Verdaguer à 2 rals.

A BORDO Y EN TERRA, comèdia en tres actes y en vers de D. Joseph M. Arnau. Se ven à 8 rals en la llibreria de N' Eudalt Puig, plassa nova.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS. Batampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.